BİLİŞSEL MİMARİDE HAKİKAT İNŞASI

Zihinsel Örüntülerden Epistemolojik İddialara Bir Yolculuk

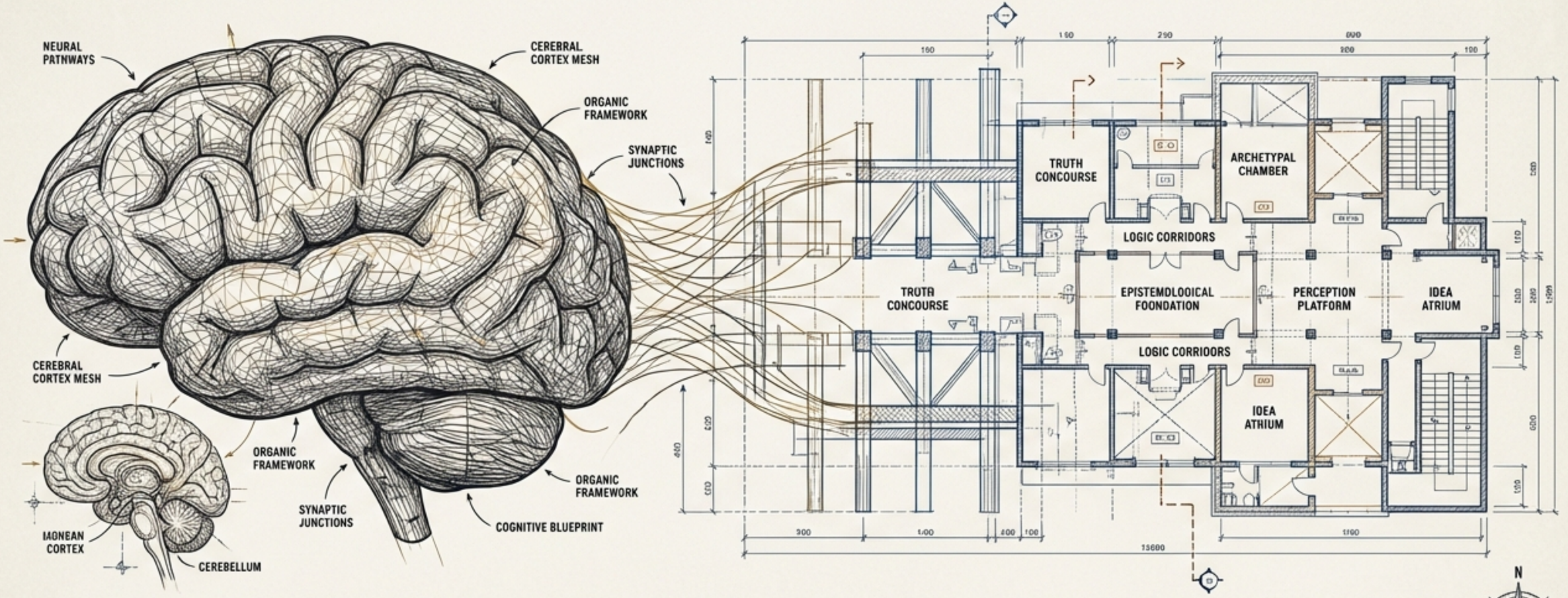

PROJECT: COGNITIVE ARCHITECTURE	
SHEET NO: 01	SCALE: 1:100
DATE:	DATE: 2024

BIO-ARCHITECTURAL JOURNEY OF AN IDEA

NotebookLM

SİMÜLATÖR ZİHİN

Gerçekliği Kaydetmiyoruz, İnşa Ediyoruz

İnsan zihni, dış dünyadan gelen kaotik veri akışını pasif bir şekilde kaydeden bir ayna değil, gerçekliği aktif bir şekilde simüle eden bir tahmin makinesidir.

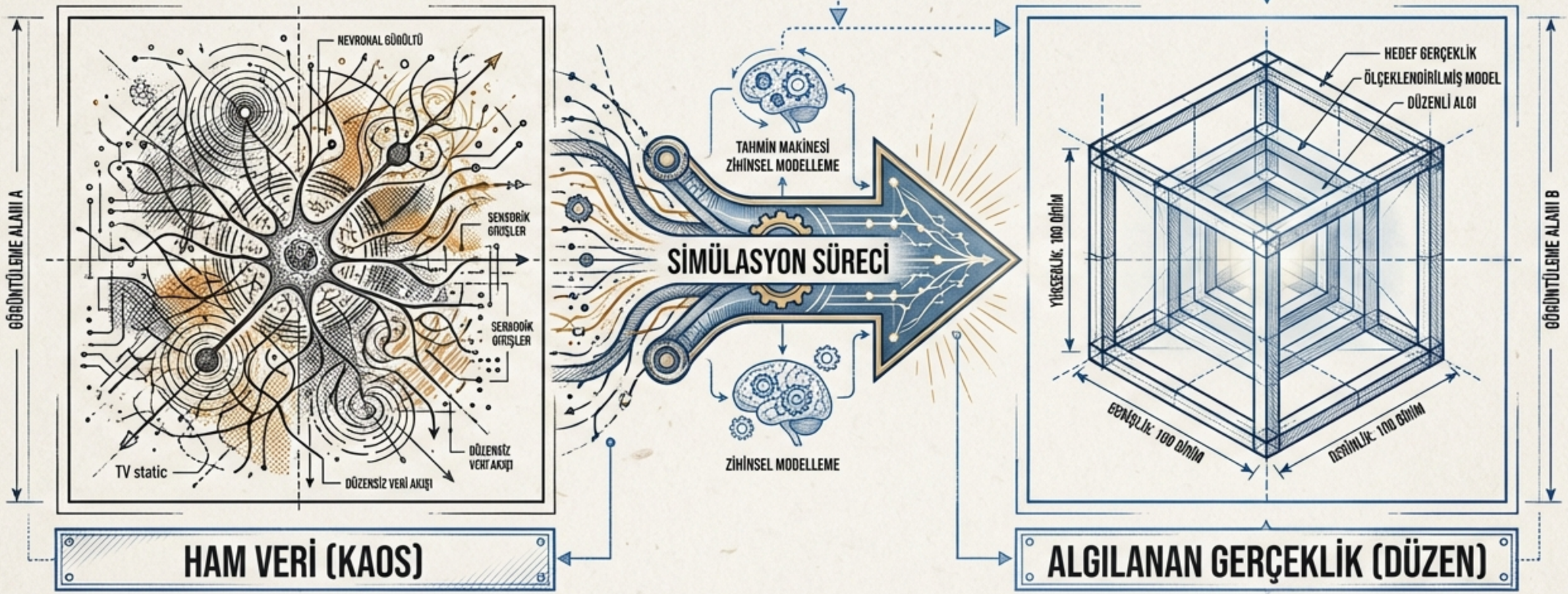

HAM VERİ (KAOS)

ALGILANAN GERÇEKLİK (DÜZEN)

- **Aktif İnşa:** Beyin homeostazı korumak için geleceği tahmin eder.
- **Filtreleme:** Veriler ham haliyle değil, beklentiler üzerinden işlenir.

NotebookLM

YAPI TAŞLARI: ŞEMALAR VE NÖRAL KODLAMA

Bir “iddia” boşlukta oluşmaz; önceden var olan nöral ağların üzerine inşa edilir. Şemalar, dünyayı anlamlandıran dinamik bilişsel çerçevelerdir.

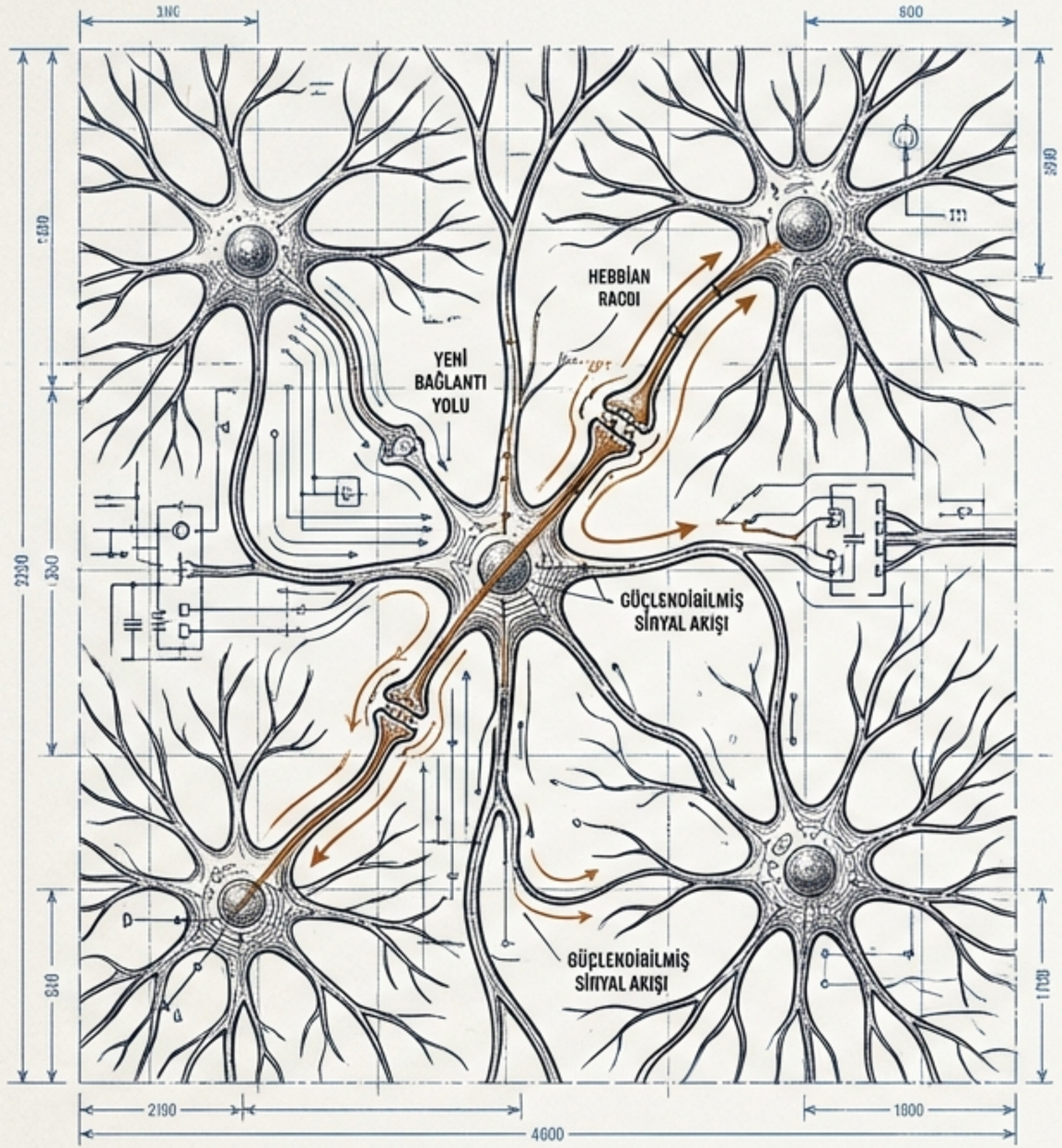

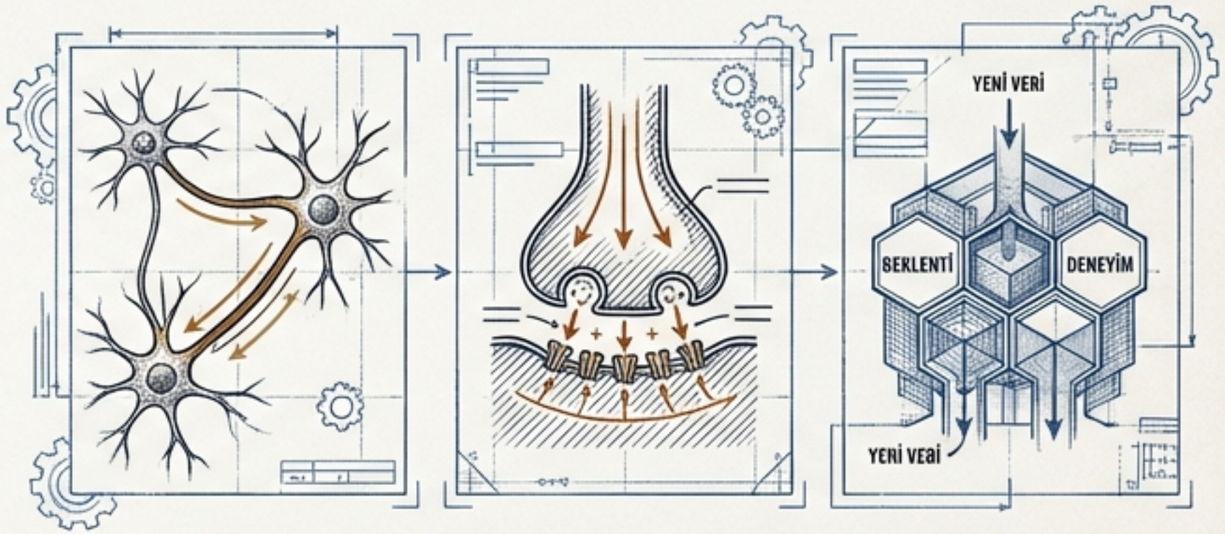

Hebbian Learning

Birlikte ateşlenen nöronlar, birbirine bağlanır.

LTP (Uzun Dönemli Güçlenme)

Tekrar eden deneyimlerin oluşturduğu kalıcı "engramlar" (bellek izleri).

Bilişsel Yuvalar (Slots)

Yeni veriyi karşılayan ve filtreleyen yapılar.

PROJECT: BİLİŞSEL MİMARİ		
SCALE: N/A	DATE: 2023	DRAWING NO: 02

NotebookLM

BİLİŞSEL ÇATIŞMA: ASİMİLASYON VE AKOMODASYON

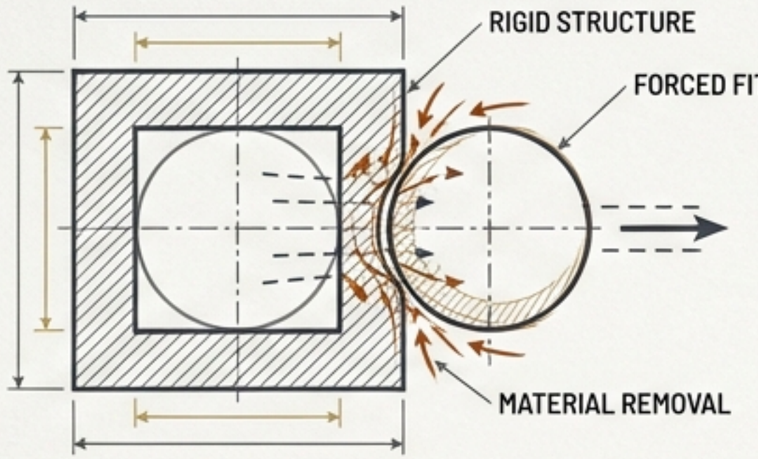

ASİMİLASYON (MUHAFAZAKAR):

Yeni veriyi eski kalıba dökme.
Mevcut iddiayı korur (Doğrulama Yanlılığı).

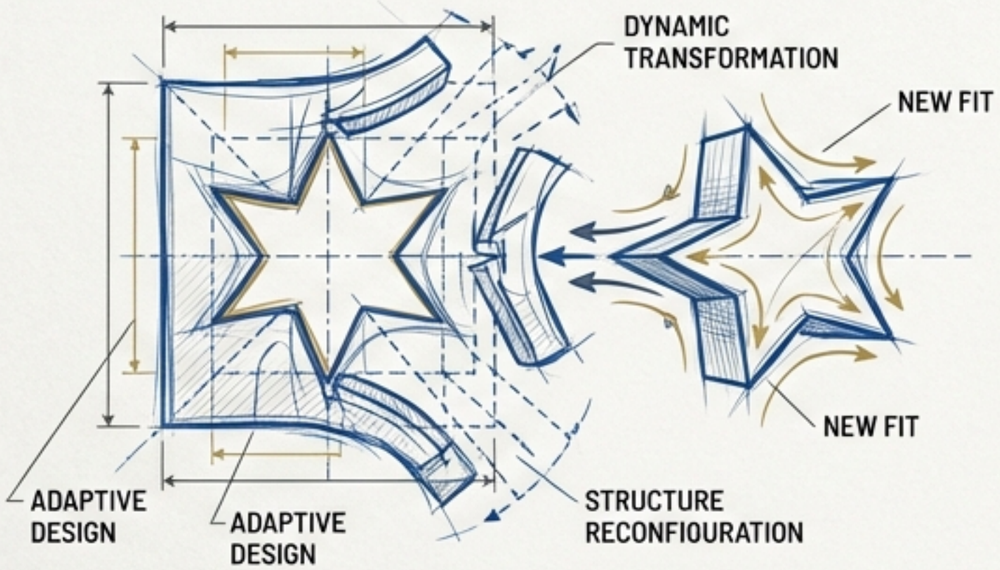

AKOMODASYON (DEVRİMCİ):

Yeni veriye göre kalıbı yıkıp yeniden yapma.
Zihinsel Keşif burada doğar.

"Zihinsel keşif, mevcut şemaların yetersiz kaldığı 'denge bozulması' (disequilibrium) anında filizlenir."

PROJE:	ÖLÇEK:	TARİH:	ÇİZİM NO:
BİLİŞSEL MİMARİ	N/A	2023	03

NotebookLM

GESTALT VE BÜTÜNCÜL ALGI

Zihin boşlukları sevmez, anlamı tamamlamaya koşar.

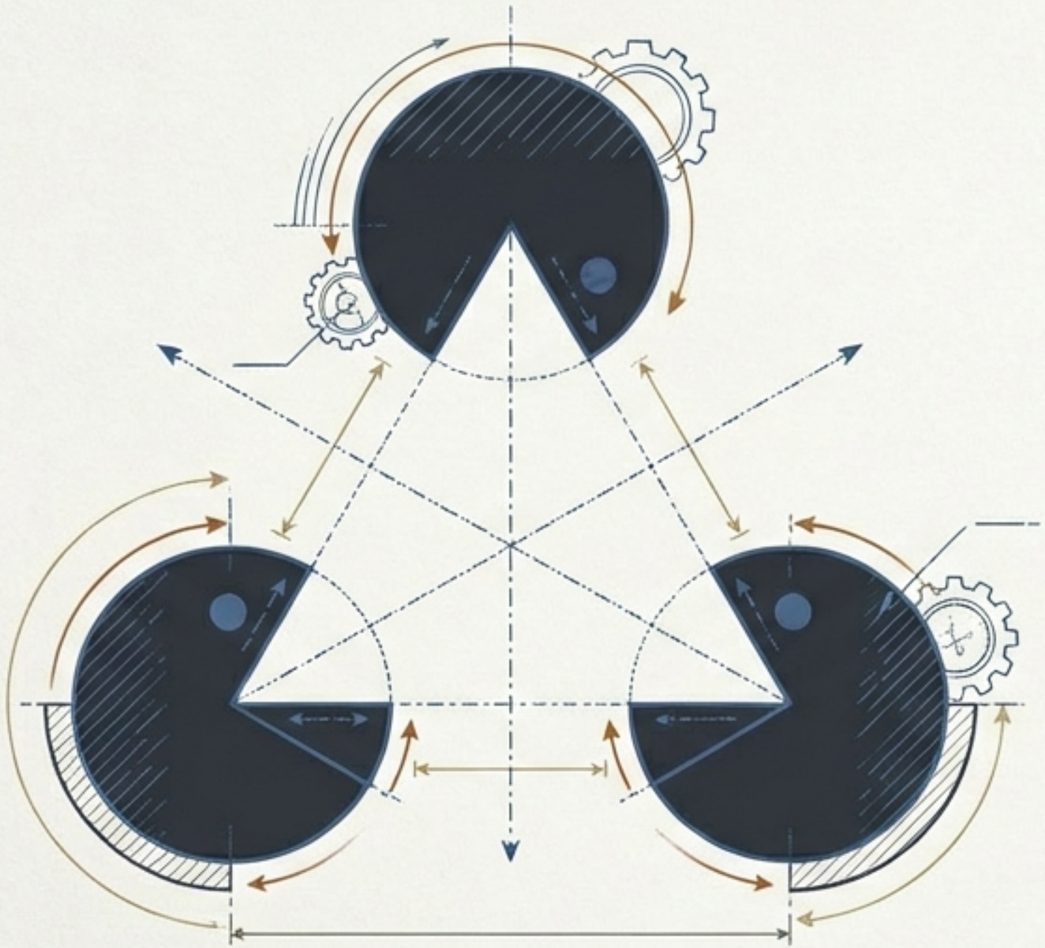

PRÄGNANZ YASASI (SADELİK YASASI)

Zihin, karmaşık verileri mümkün olan en basit ve düzenli biçimde organize eder. Bir iddia, mantıksal bir çıkarımdan ziyade, zihnin eksik parçaları tamamlayarak yarattığı bir "bütünlük" (closure) hissidir.

PROJE:	ÖLÇEK:	TARİH:	ÇİZİM NO:
BİLİŞSEL MİMARİ	N/A	2023	04

NotebookLM

KEŞFİN 4 EVRESİ: WALLAS MODELİ

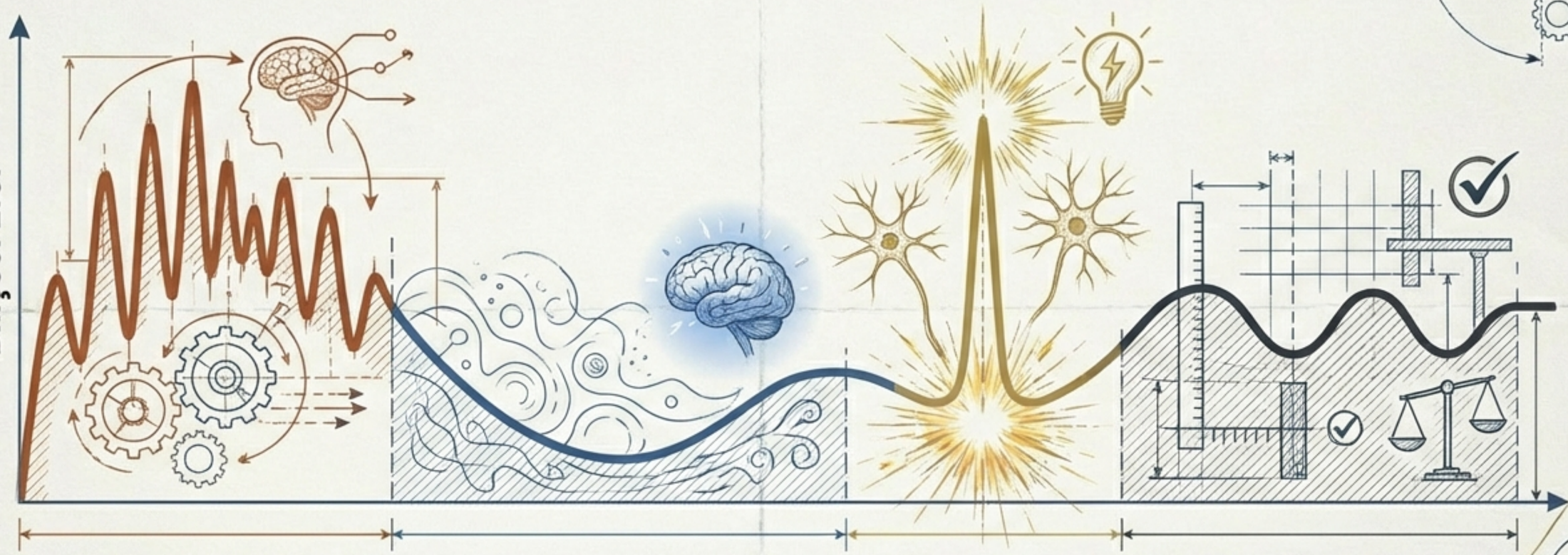

HAZIRLIK
Bilinçli çaba ve sistematik yükleme.

KULUÇKA
Bilinçdışı işlemleme ve sessizleşme.

AYDINLANMA
Ani içgörü ve nöral senkronizasyon.

DOĞRULAMA
Mantıksal filtre ve sosyal test.

PROJE:	ÖLÇEK:	TARİH:	ÇİZİM NO:
BİLİŞSEL MİMARİ	N/A	2023	05

NotebookLM

1. EVRE: DUVAR (HAZIRLIK VE BİLİŞSEL ÇIKMAZ)

Duvara toslama (*impasse*) anı, keşif için gerekli bir ön koşuldur. Stres, beyni standart yolların ötesine geçmeye zorlar.

Sistem 2 (Analitik)

Yavaş, eforlu, mantıksal.

Mental Fiksasyon

Zihnin bildiği yollara saplanması.

PROJE: BİLİŞSEL MİMARİ		
ÖLÇEK: N/A	TARİH: 2023	ÇİZİM NO: 06

NotebookLM

2. EVRE: SÜRÜKLENME (KULUÇKA VE DMN)

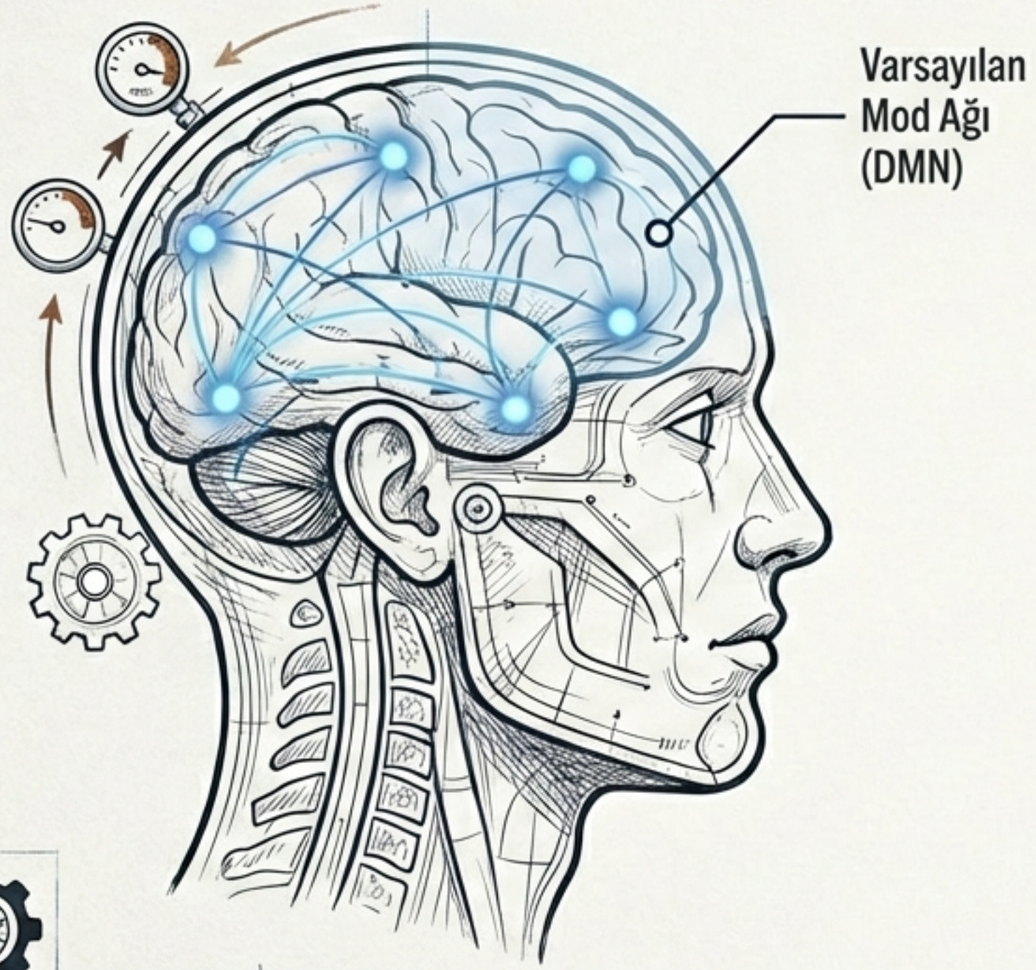

Odaklanma bırakıldığında, beyin **“Yürütücü Kontrol Ağı”**ndan (ECN) **“Varsayılan Mod Ağı”**na (DMN) geçer.

- **Gürültünün Azalması:** “Fikir sabitlerinin” nöral aktivitesi sönümlenir.
- **Uzak Bağlantılar:** İnhibisyon kalkar, zayıf ama yaratıcı nöral bağlantılar kurulur.

PROJE: BİLİŞSEL MİMARİ		
ÖLÇEK: N/A	TARİH: 2023	ÇİZİM NO: 07

NotebookLM

3. EVRE: EUREKA! (AYDINLANMA ANI)

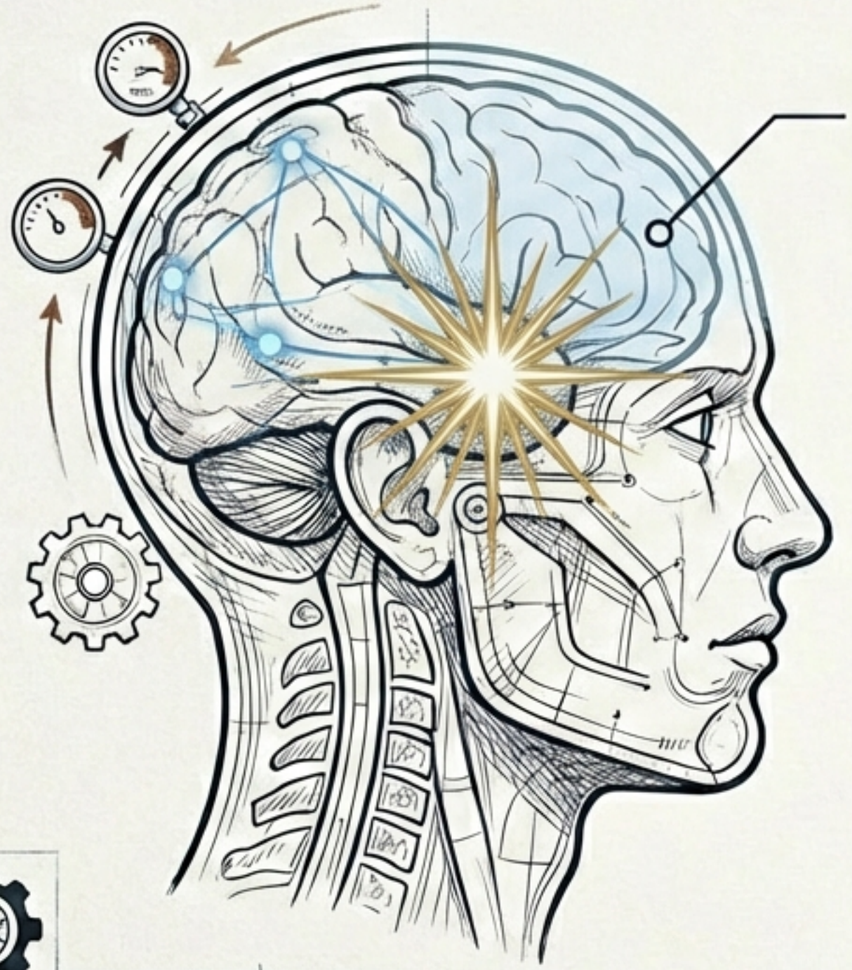

r-aSTG
(right-anterior
Superior Temporal
Gyrus)

1. ALFA BLOKAJI

Dış dünya kapanır (Sensory Gating).

2. GAMA PATLAMASI (40Hz)

Uzak bilgilerin aniden birleşmesi (Binding).

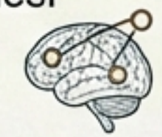

3. ACC ONAYI

Anterior Singulat Korteks fikri bilince bırakır.

PROJE: BİLİŞSEL MİMARİ		
ÖLÇEK: N/A	TARİH: 2023	ÇİZİM NO: 08

NotebookLM

KIVILCIMDAN HAKİKATE: ÖNERMESEL TUTUMLAR

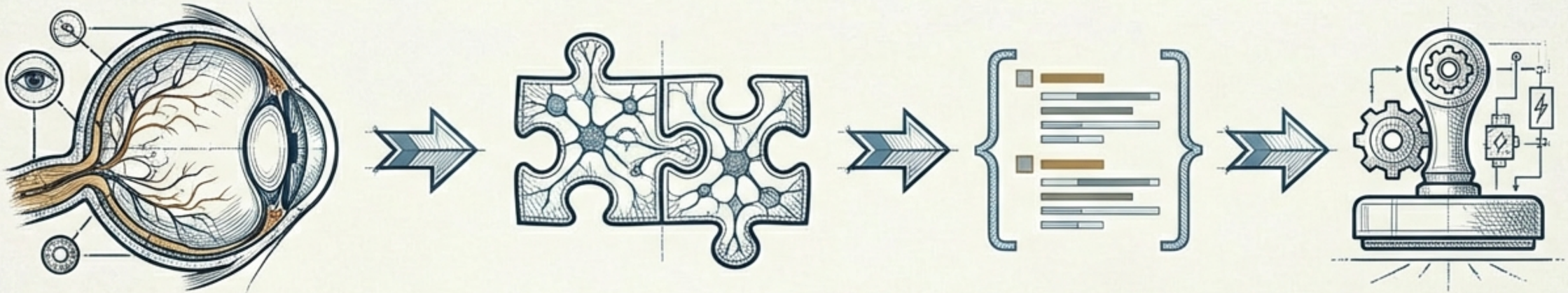

ALGISAL TEMSİL
(Qualia)

KAVRAMSAL EŞLEME
(Elma + Kırmızı)

ÖNERMESEL YARGI
(‘Bu elma kırmızıdır’)

İDDİA
(İnanç)

İddia sadece dilsel bir ifade değil, nöral bir ‘niyetlilik’ (intentionality) halidir.

PROJE: BİLİŞSEL MİMARİ		
ÖLÇEK: N/A	TARİH: 2023	ÇİZİM NO: 09

NotebookLM

TAHMİN EDİCİ ZİHİN VE ÖZGÜR ENERJİ İLKESİ

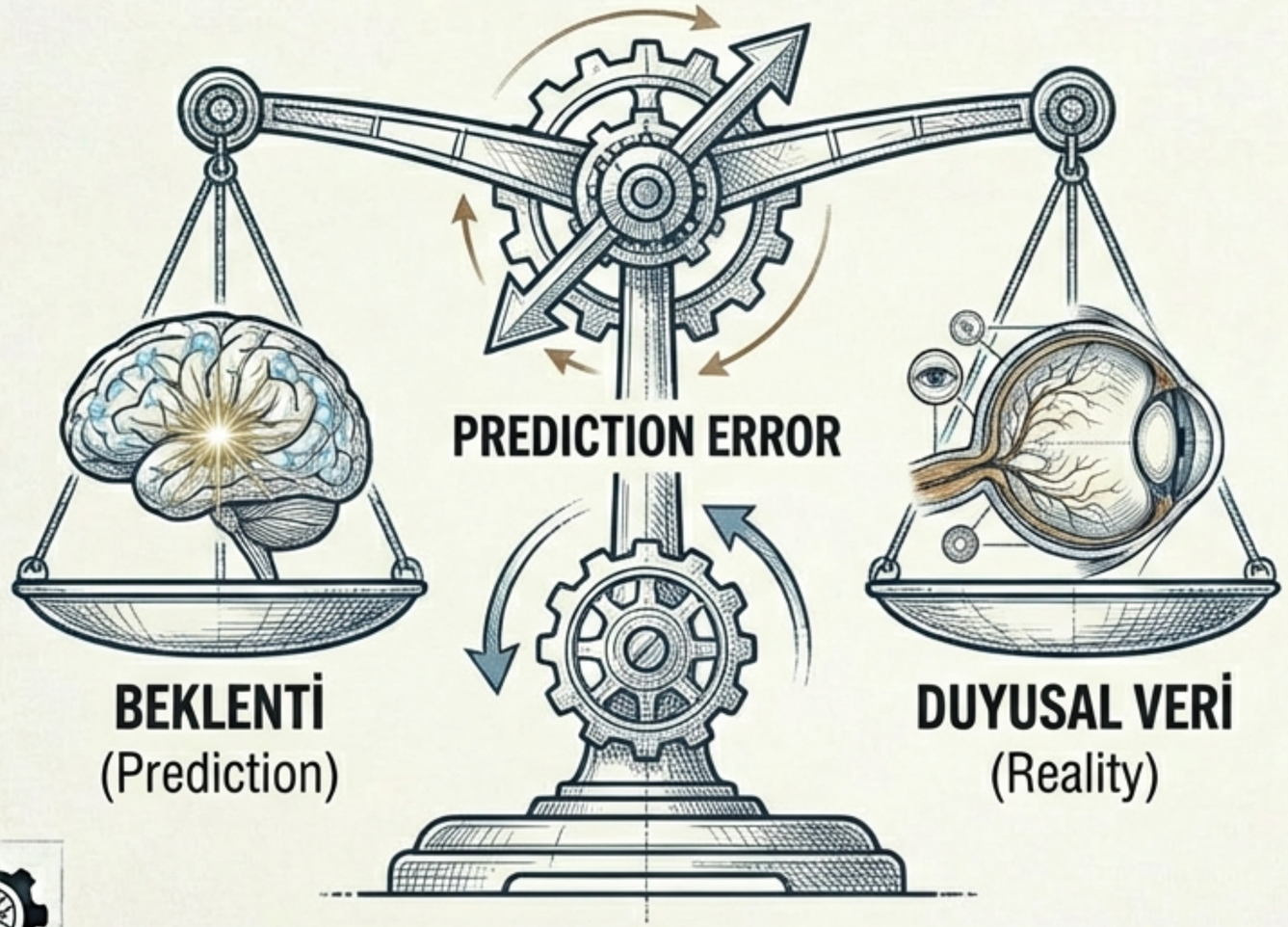

Beyin, tahmin ile veri arasındaki farkı minimize etmeye çalışır. Veri ile inanç çatıştığında iki yol vardır:

1. KEŞİF:
Modeli güncellemek (Tahminim yanlıştı).

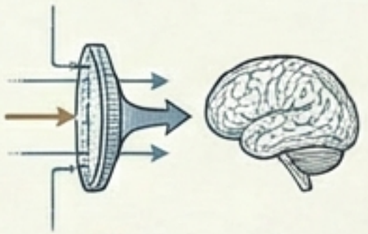

2. SANRI:
Veriyi bastırmak (Veri hatalı olmalı).

PROJE: BİLİŞSEL MİMARİ		
ÖLÇEK: N/A	TARİH: 2023	ÇİZİM NO: 10

NotebookLM

DOĞRULUK HİSSİ (FEELING OF RIGHTNESS)

Bir fikrin ‘doğru’ hissedilmesi, mantıksal analizden ziyade işlemsel akıcılık ile ilgilidir. Eğer bir fikir zihne hızlı ve akıcı bir şekilde geliyorsa, beyin bunu otomatik olarak ‘doğru’ etiketler. Bu metabilişsel duygu, analitik sorgulamayı baypas edebilir.

PROJE: BİLİŞSEL MİMARİ		
ÖLÇEK: N/A	TARİH: 2023	ÇİZİM NO: 011

NotebookLM

OPTİMİZASYON I: BİLİŞSEL ŞARTLAR

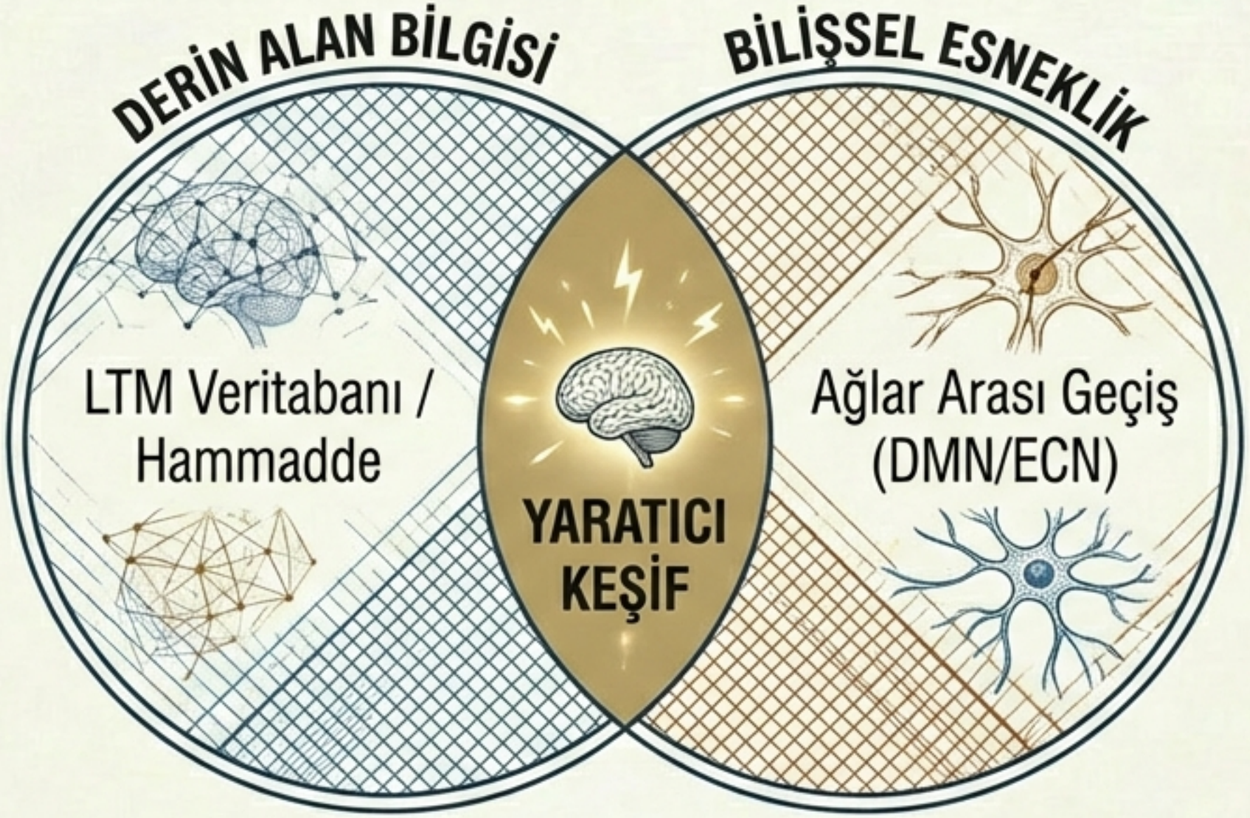

Boş zihinde şimşek çakmaz. Yeni fikirler, eski bilgilerin yeni kombinasyonlarıdır.

PROJE: BİLİŞSEL MİMARİ		
ÖLÇEK: N/A	TARİH: 2023	ÇİZİM NO: 12

NotebookLM

OPTİMİZASYON II: ÇEVRE VE UYKU

ÇEVRE

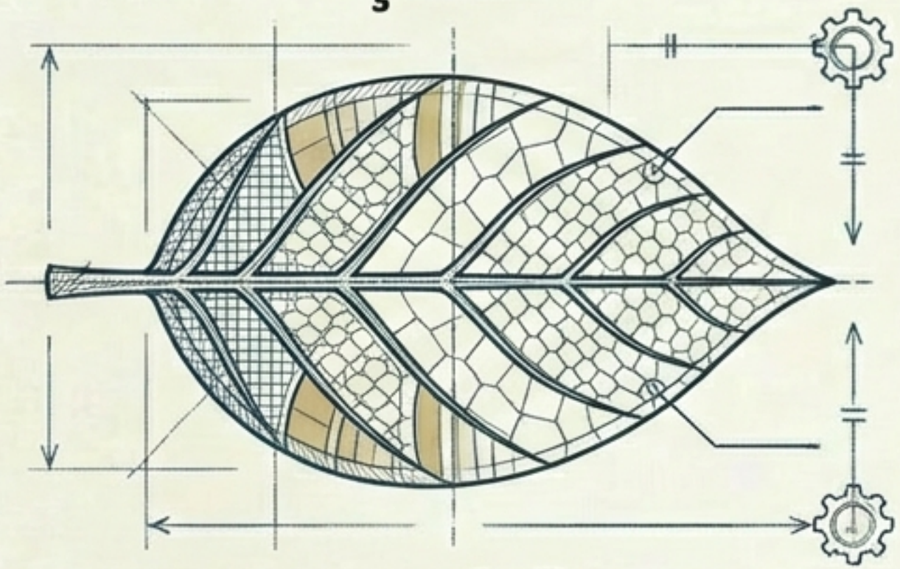

YUMUŞAK BÜYÜLENME

Doğa, “Yönetici Dikkat” kaynaklarını dinlendirir ve içsel seslere alan açar.

UYKU

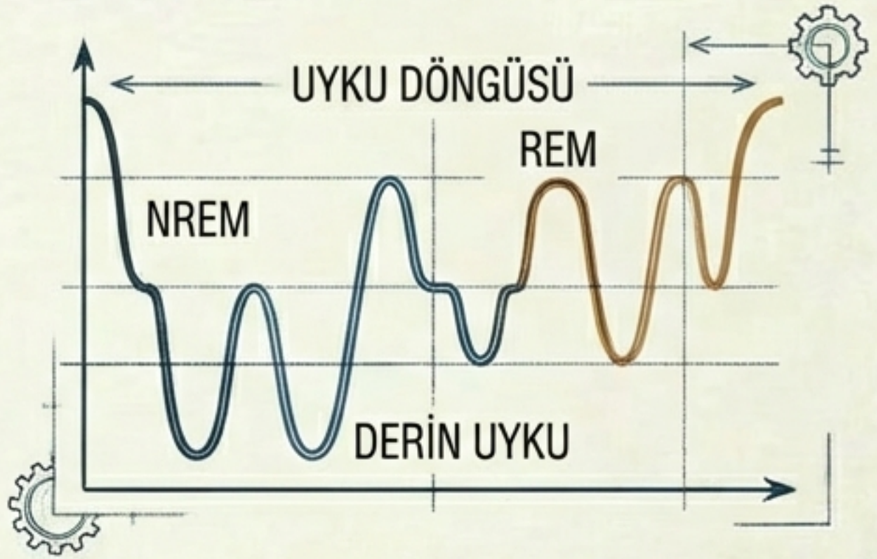

NÖRAL REPLAY

Hipokampus, gün içinde öğrenilen örüntüleri uykuda tekrar oynatır ve neokortekse konsolide eder.

PROJE: BİLİŞSEL MİMARİ		
ÖLÇEK: N/A	TARİH: 2023	ÇİZİM NO: 013

NotebookLM

SONUÇ: SOSYAL EPİSTEMOLOJİ VE HAKİKAT

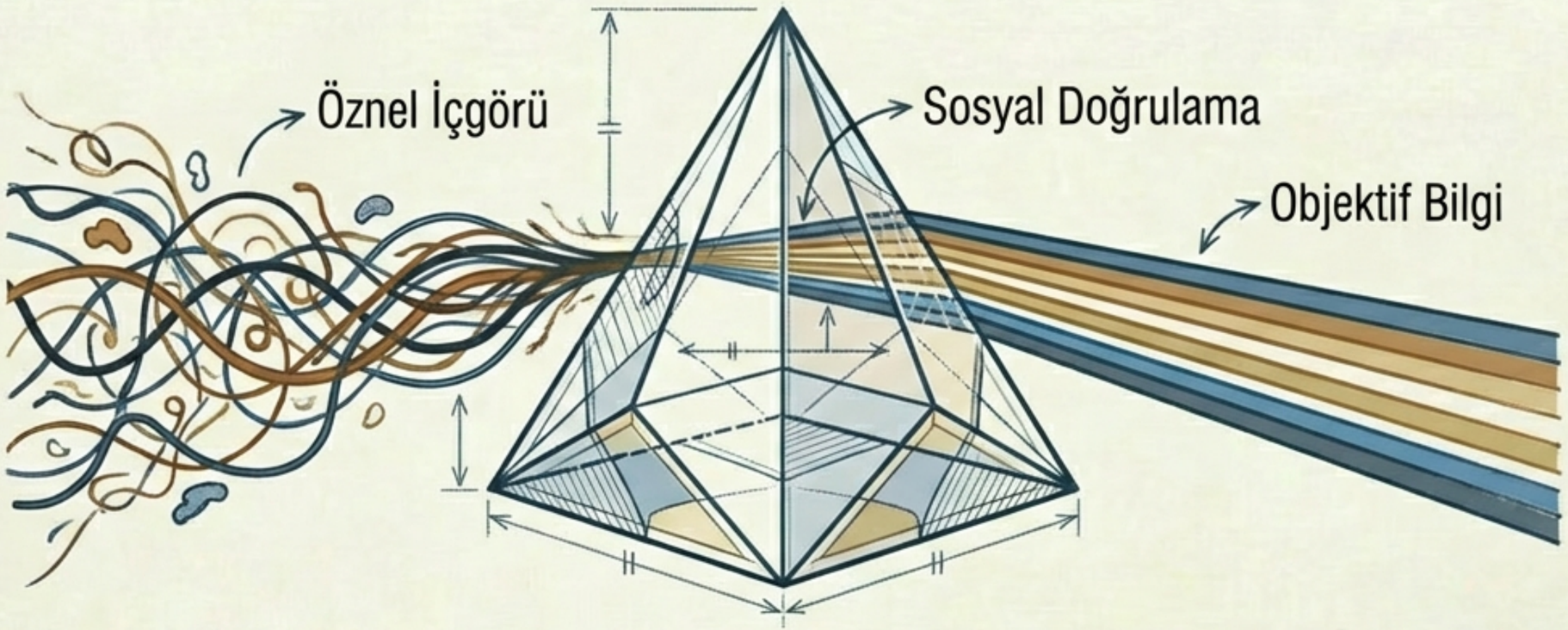

Zihinsel keşif, kaosun (DMN) düzenle (ECN) dansıdır. Ancak kişisel bir ‘Aha!’ anı, sosyal doğrulama ile test edilmeden hakikat statüsü kazanmaz.

KAOSA GÜVENİN, AMA MANTIKLA DOĞRULAYIN.

PROJE: BİLİŞSEL MİMARİ		
ÖLÇEK: N/A	TARİH: 2023	ÇİZİM NO: 14

NotebookLM